

Ετερολογίες

Περιοδική Έκδοση Κοινωνικής Θεωρίας και Έρευνας
για το Δίκαιο

Τρόπος παραπομπής:

Ρεθυμιωτάκη, Ελένη, «Για τις “Ετερολογίες”:
ιχνηλατώντας το γνωστικό πεδίο της κοινωνιολογίας του
δικαίου», *Ετερολογίες. Περιοδική έκδοση κοινωνικής
θεωρίας και έρευνας για το δίκαιο*, τεύχος 1, Ιούνιος 2019,
σελ.1-2. Προσβάσιμο σε:

<https://eterologies.com/2019/06/24/intro/>

Για τις Ετερολογίες: ιχνηλατώντας το γνωστικό πεδίο της κοινωνιολογίας του δικαίου

Ελένη Ρεθυμιωτάκη
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, Κοινωνιολογία
Δικαίου

Στο παρόν επιχειρείται να σκιαγραφηθεί ένα ευρύτερο πλαίσιο, όπου πιστεύω πως εντάσσεται η περιοδική έκδοση των Ετερολογιών, καρπός της πρωτοβουλίας μεταπτυχιακών και διδακτορικών φοιτητών της Νομικής Αθηνών. Θα αναφερθώ επομένως ακροθιγώς στην παράδοση της κοινωνικής θεωρίας και έρευνας στη Σχολή, στις σημερινές προκλήσεις τις οποίες καλείται να αναστοχαστεί μια σύγχρονη κοινωνιολογία του δικαίου καθώς και στο παράδειγμα σκέψης και έρευνας που υποδεικνύει ο συγκεκριμένος γνωστικός κλάδος.

Η καλλιέργεια της Κοινωνικής Επιστήμης έχει μακρά παράδοση στη Νομική Αθηνών, καθώς υπήρξε η πρώτη Σχολή στην πρωτεύουσα όπου διδάχθηκε η κοινωνιολογία ήδη από το μεσοπόλεμο (από τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο). Μάλιστα, στο πέρασμα του χρόνου παρουσιάστηκαν στη Νομική μια σειρά από κοινωνιολογικές παραδόσεις και θεωρητικές προσεγγίσεις, που ανέδειξαν πληθώρα ανοιχτών κοινωνικών προβλημάτων σχετιζόμενων (άμεσα ή έμμεσα) με το δίκαιο και τη θέσμιση, διερωτήθηκαν πάνω σε αυτά και

επιχείρησαν να δώσουν απαντήσεις. Ειδικότερα, αναπτύχθηκε μεταξύ άλλων τόσο μία κοινωνική θεωρία η οποία αποβλέπει στην δικαιότερη οργάνωση του κοινωνικού βίου μέσα από το νομοθετείν, καθώς επίσης δίνει έμφαση στα κοινωνικά δικαιώματα και στο κράτος-πρόνοιας, όσο και μία νομική κοινωνιολογία που αποσκοπεί στην αναζήτηση του ζωντανού δικαίου. Πιο πρόσφατα, καλλιεργήθηκε μία εμπειρική κοινωνιολογία που διερεύνησε αντιλήψεις και στάσεις γύρω από το δίκαιο (Ιωάννα Λαμπίρη-Δημάκη), αλλά και μια κοινωνιολογία δικαίου που επιχείρησε τη διαύγαση όψεων της ελληνικής κοινωνικο-θεσμικής υπανάπτυξης, την κριτική της και την πιθανή της ορθολογική ανάταξη (Θανάσης Παπαχρίστου).

Από την άλλη, στη σημερινή ιστορική φάση αναδύεται μία συμπτωματολογία κοινωνικών ζητημάτων που αποτελούν δημιουργική πρόκληση για μια κοινωνιολογία που στοχάζεται αλλά και ερευνά το δίκαιο και το θεσμικό. Αναφέρονται ενδεικτικά και όχι αποκλειστικά: η παγκοσμιοποίηση, οι «ανθρωπιστικές» επεμβάσεις και η μετανάστευση, το ζήτημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, η άνοδος του εθνικισμού-φασισμού, η κατάσταση εξαίρεσης και οι συνακόλουθοι κίνδυνοι για τη δημοκρατία, η οικονομική κρίση και η μεταβολή των εργασιακών σχέσεων, η περιβαλλοντική υποβάθμιση, οι έμφυλες διεκδικήσεις, οι νέες τεχνολογίες, η επέμβαση στο ανθρώπινο σώμα και ο μετάνθρωπος. Ταυτόχρονα αναπτύσσονται και εξελίσσονται μία σειρά από προβληματισμοί που προσπαθούν να χαρτογραφήσουν το νέο τοπίο, όπως οι θεωρίες αναγνώρισης που

αφορούν τη συγκρότηση ταυτοτήτων σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, θεωρήσεις πάνω στα πιθανά υποκείμενα μιας οικονομικής/ πολιτικής ή πολιτιστικής χειραφέτησης, δημοκρατικές θεωρίες που στοχάζονται πάνω στο ζήτημα της παγκοσμιοποίησης, της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της οικονομικής κρίσης. Οι παραπάνω προβληματισμοί υπό διαφορετικά πρίσματα και θεωρητικές προϋποθέσεις (νεωτερικές και μετα-νεωτερικές/μετα-δομιστικές προσεγγίσεις) θέτουν μία σειρά από δικαϊκά διακυβεύματα και ενισχύουν μια σύγχρονη κοινωνιολογία δικαίου.

Πώς όμως μπορεί να λειτουργήσει η κοινωνιολογία του δικαίου στο συγκεκριμένο πλαίσιο; Μέσα από την εκ νέου ενίσχυση ενός υποδείγματος σκέψης και έρευνας που εστιάζει στο δυναμικό διάλογο μέρους-όλου, όπου το δίκαιο/ νομικό (επιμέρους) και η κοινωνική ολότητα (καθολικό) καθώς ανατροφοδοτούνται μας παρέχουν χρήσιμα γνωστικά εργαλεία για τη συναντίληψή τους. Με αυτόν τον τρόπο θα συμβάλλει στην κατανόηση του νόμου ως κοινωνικού φαινομένου και θεσμικού όλου που διαπερνάται από τις κοινωνικές σχέσεις, όπου παράγεται και εφαρμόζεται, χωρίς να ταυτίζεται απολύτως με αυτές. Το δίκαιο αποτελεί βασική μεταβλητή της κοινωνικής δυναμικής, παρέχοντας μας τη δυνατότητα να συνάγουμε συμπεράσματα για τη γέννηση και τους μετασχηματισμούς μέχρι και τις μέρες μας των κοινωνιών. Αλλά και αντίστροφα, από τη σκοπιά των κοινωνικών σχέσεων μπορούμε να εξετάσουμε και μια άλλη πτυχή του δικαίου: όχι μόνο τη φορμαλιστική, αλλά να το δούμε να

αναπτύσσεται εντός συγκεκριμένων συγκείμενων/ ιστορικών ιδιαιτεροτήτων αναδεικνύοντας τα κοινωνικά του περιεχόμενα: πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά. Μπορούν να αναπτυχθούν επομένως τρεις κοινωνιολογικές παραδόσεις: α) μία κοινωνιολογία που στοχάζεται ευρύτερα κοινωνικο-πολιτικά για τους όρους της αναπαραγωγής της θέσμησης, β) εκείνη που αναδεικνύει σχέσεις ανισότητας και εξουσίας υπό το όραμα μιας κοινωνικά δίκαιης οργάνωσης και τέλος, γ) οι κοινωνικές μελέτες συγκεκριμένων κοινωνικών προβλημάτων, που είναι σε θέση να διαγνώσουν τα όρια, τις δυνατότητες και τις συνέπειες μιας νομικής μεταρρύθμισης. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται από το 1988 η Research Committee on the Sociology of Law (ιδρύθηκε στα 1962 ως τμήμα της ISA/International Sociological Association) με την πλούσια εκπαιδευτική και εκδοτική δραστηριότητά της: δημιούργησε το International Institute for the Sociology of Law (IISL) στην πόλη Oñati στην Ισπανία ενώνοντας την παλιά γενιά όσων διδάσκουν κοινωνιολογία δικαίου με νεότερους διδάσκοντες και ερευνητές.

Τέλος, εκφράζω την ελπίδα η συγκεκριμένη έκδοση να συμβάλλει στην ανάπτυξη και τη διάδοση του ενδιαφέροντος για την εν γένει καλλιέργεια των νομικών και κοινωνικών σπουδών.